Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (penktoji kolegija) SPRENDIMAS

2014 m. lapkričio 5 d*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Vizų, prieglobsčio, imigracijos ir su laisvu asmenų judėjimu susijusi kitų sričių politika — Direktyva 2008/115/EB — Neteisėtai šalyje esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimas — Sprendimo dėl grąžinimo priėmimo procedūra — Teisės į gynybą gerbimo principas — Neteisėtai šalyje esančio trečiosios šalies piliečio teisė būti išklausytam prieš priimant poveikį jo interesams galintį turėti sprendimą — Administracijos atsisakymas išduoti tokiam piliečiui leidimą gyventi šalyje suteikiant prieglobstį, susietas su pareiga išvykti iš šalies teritorijos — Teisė būti išklausytam prieš priimant sprendimą dėl grąžinimo“

Byloje C-166/13

dėl *Tribunal administratif de Melun* (Prancūzija) 2013 m. kovo 8 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2013 m. balandžio 3 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Sophie Mukarubega

prieš

Préfet de police,

Préfet de la Seine-Saint-Denis

TEISINGUMO TEISMAS (penktoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas T. von Danwitz, teisėjai A. Rosas (pranešėjas), E. Juhász, D. Šváby ir C. Vajda,

generalinis advokatas M. Wathelet,

posėdžio sekretorius V. Tourrès, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2014 m. gegužės 8 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— S. Mukarubega, atstovaujamos advokato B. Vinay,

— Prancūzijos vyriausybės, atstovaujamos G. de Bergues, D. Colas, F.-X. Bréchot ir B. Beaupère-Manokha,

— Graikijos vyriausybės, atstovaujamos M. Michelogiannaki ir L. Kotroni,

* Proceso kalba: prancūzų.

— Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos J. Langer ir M. Bulterman,

— Europos Komisijos, atstovaujamos M. Condou-Durande ir D. Maidani,

susipažinęs su 2014 m. birželio 25 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse (OL L 348, p. 98) 6 straipsnio ir teisės būti išklausytam per bet kokią procedūrą išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant Ruandos pilietės S. Mukarubega ir Senos-Sen-Deni prefekto ginčą dėl sprendimų atmesti jos prašymą išduoti leidimą gyventi šalyje kaip pabėgėlei ir įpareigoti ją išvykti iš Prancūzijos teritorijos.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3 Direktyvos 2008/115 4, 6 ir 24 konstatuojamosios dalys suformuluotos taip:

„(4) Turi būti nustatytos aiškios, suprantamos ir teisingos taisyklės siekiant sukurti efektyvią grąžinimo politiką kaip privalomą gerai veikiančios migracijos politikos elementą.

<...>

(6) Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad neteisėtas trečiųjų šalių piliečių buvimas būtų nutrauktas vadovaujantis teisinga ir aiškia tvarka. Pagal bendruosius ES teisės principus sprendimai pagal šią direktyvą turėtų būti priimami dėl kiekvieno konkretaus atvejo atskirai ir vadovaujantis objektyviais kriterijais, t. y. nagrinėjant turėtų būti atsižvelgiama ne vien į neteisėto buvimo faktą <...>

<...>

(24) Ši direktyva gerbia pagrindines teises ir laikosi principų, kurie visų pirma pripažinti Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje [toliau – Chartija].“

4 Šios direktyvos 1 straipsnyje „Objektas“ nustatyta:

„Šia direktyva nustatomi bendri standartai ir tvarka, taikomi valstybėse narėse, grąžinant neteisėtai esančius trečiųjų šalių piliečius, remiantis pagrindinėmis teisėmis kaip Bendrijos ir tarptautinės teisės bendraisiais principais, įskaitant pabėgėlių apsaugos ir žmogaus teisių reikalavimus.“

5 Tos pačios direktyvos 2 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Ši direktyva taikoma trečiųjų šalių piliečiams, neteisėtai esantiems valstybės narės teritorijoje.“

6 Direktyvos 2008/115 3 straipsnyje „Sąvokų apibrėžtys“ nurodyta:

„Šioje direktyvoje vartojamos šios sąvokų apibrėžtys:

<...>

2) „neteisėtas buvimas“ – trečiosios šalies piliečio, kuris, neatitinka arba nebeatitinka <...> atvykimo, buvimo ar gyvenimo toje valstybėje narėje sąlygų, buvimas valstybės narės teritorijoje;

<...>

4) „sprendimas grąžinti“ – administracinis ar teismo sprendimas ar aktas, kuriuo konstatuojama arba paskelbiama, kad trečiosios šalies piliečio buvimas yra neteisėtas, ir nustatoma ar nurodoma prievolė grįžti;

5) „išsiuntimas“ – priverstinis prievolės grįžti įvykdymas, tai yra fizinis išvežimas iš valstybės narės;

<...>

7) „pasislėpimo pavojus“ – tam tikru atveju esama priežasčių, kurios grindžiamos teisėje apibrėžtais konkrečiais kriterijais, manyti, kad trečiosios šalies pilietis, kuriam turi būti taikoma grąžinimo tvarka, gali pasislėpti;

<...>“

7 Direktyvos 2008/115 6 straipsnyje „Sprendimas grąžinti“ skelbiama:

„1. Valstybės narės priima sprendimą grąžinti kiekvieno trečiosios šalies piliečio, neteisėtai esančio jų teritorijoje, atžvilgiu, nepažeisdamos 2–5 dalyse nurodytų išimčių.

<...>

4. Valstybės narės, atsižvelgdamos į asmenines, humanitares ar kitas priežastis, bet kuriuo metu gali suteikti atskirą leidimą gyventi ar kitokį leidimą, suteikiantį teisę pasilikti neteisėtai jų teritorijoje esančiam trečiosios šalies piliečiui. Tokiu atveju sprendimas grąžinti nepriimamas. Jei sprendimas grąžinti jau buvo priimtas, jis panaikinamas arba sustabdomas leidimo gyventi arba kito leidimo, suteikiančio teisę pasilikti, galiojimo laikotarpiui.

<...>

6. Šia direktyva valstybėms narėms neužkertamas kelias vienu administraciniu ar teismo sprendimu ar aktu priimti sprendimą užbaigti teisėtą buvimą kartu su sprendimu grąžinti ir (arba) sprendimu dėl išsiuntimo ir (arba) sprendimu uždrausti atvykti, kaip tai numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, nepažeidžiant III skyriuje numatytų procesinės apsaugos priemonių arba kitų Bendrijos ir nacionalinėje teisėje numatytų atitinkamų nuostatų.“

8 Tos pačios direktyvos 7 straipsnyje „Savanoriškas išvykimas“ įtvirtinta:

„1. Sprendime grąžinti numatomas atitinkamas laikotarpis savanoriškai išvykti, trunkantis nuo septynių iki trisdešimties dienų, nepažeidžiant 2 ir 4 dalyse nurodytų išimčių.

<...>

4. Jeigu esama pasislėpimo pavojaus, arba jei prašymas dėl teisėto buvimo buvo atmestas, kaip akivaizdžiai nepagrįstas ar melagingas, arba jei suinteresuotas asmuo kelia pavojų viešajai tvarkai, visuomenės saugumui ar nacionaliniam saugumui, valstybės narės gali nesuteikti laikotarpio savanoriškai išvykti arba gali suteikti trumpesnį nei septynių dienų laikotarpį.“

9 Direktyvos 2008/115 12 straipsnio „Forma“ 1 dalies pirmoje pastraipoje numatyta:

„Sprendimai grąžinti ir, jei tokie priimti, sprendimai uždrausti atvykti bei sprendimai dėl išsiuntimo priimami raštu pateikiant faktines ir teisines priežastis, taip pat informaciją apie galimas teisines teisių gynimo priemones.“

10 Minėtos direktyvos 13 straipsnio „Teisių gynimo priemonės“ 1 ir 3 dalyse nustatyta:

„1. Atitinkamam trečiosios šalies piliečiui suteikiama veiksminga teisių gynimo priemonė siekiant apskųsti ar peržiūrėti sprendimus, susijusius su grąžinimu, kaip nurodyta 12 straipsnio 1 dalyje, kompetentingame teisme arba kitoje administracinėje institucijoje ar kompetentingoje įstaigoje, sudarytoje iš narių, kurie yra nešališki ir naudojasi nepriklausomumo apsaugos priemonėmis.

<...>

3. Atitinkamam trečiosios šalies piliečiui suteikiama galimybė gauti teisinę konsultaciją, turėti atstovą ir, jei reikia, gauti lingvistinę pagalbą.“

Prancūzijos teisė

11 Pagal Užsieniečių atvykimo į šalį, gyvenimo joje ir prieglobsčio teisės kodekso (*Code de l'entrée et du séjour des étrangers et du droit d'asile*), iš dalies pakeisto 2011 m. birželio 16 d. imigracijos, integracijos ir pilietybės įstatymu (JORF, 2011 m. birželio 17 d., p. 10290, toliau – *Ceseda*), L. 511-1 straipsnį:

„I. Administracinė institucija turi teisę įpareigoti užsienietį, kuris nėra Europos Sąjungos valstybės narės <...> pilietis arba tokio piliečio šeimos narys, kaip jis suprantamas pagal L. 121-1 straipsnio 4 ir 5 punktus, išvykti iš Prancūzijos teritorijos šiais atvejais:

<...>

3° jeigu užsieniečiui atsisakyta išduoti leidimą gyventi šalyje ar jį pratęsti;

<...>

5° jeigu iš užsieniečio paimtas prašymo išduoti leidimo gyventi šalyje kortelę pateikimą patvirtinantis dokumentas ar jam išduotas leidimas laikinai gyventi šalyje arba atsisakyta pratęsti šių dokumentų galiojimo terminą.

Sprendimas įpareigoti išvykti iš Prancūzijos teritorijos turi būti motyvuotas.

Šio I straipsnio 3 ir 5°punktuose nurodytais atvejais priimamus sprendimus neprivalu pagrįsti kitokiais motyvais nei nurodyti sprendime dėl leidimo gyventi šalyje, tačiau ši nuostata netaikoma motyvams, kuriais vadovaujantis taikomi II ir III straipsniai.

Įpareigojime išvykti iš šalies nurodoma paskirties šalis, į kurią užsienietis būtų grąžinamas priverstine tvarka vykdomo išsiuntimo atveju.

II. Įpareigojimą išvykti iš Prancūzijos teritorijos užsienietis privalo įvykdyti per 30 dienų nuo pranešimo apie tokį įpareigojimą įteikimo dienos ir turi teisę prašyti skirti jam sugrįžimo į kilmės šalį pagalbą. Administracinė institucija, atsižvelgusi į asmeninę užsieniečio padėtį, gali išimties tvarka nustatyti ilgesnį nei 30 dienų savanoriško išvykimo iš šalies terminą.

Tačiau administracinė institucija turi teisę motyvuotu sprendimu nurodyti, kad užsienietis privalo nedelsiant išvykti iš Prancūzijos teritorijos, jei:

<...>

3° kyla grėsmė, kad užsienietis šio įpareigojimo nevykdys. Tokia grėsmė preziumuojama, nebent yra ypatingų aplinkybių, kurios susiklostė tokiais atvejais:

<...>

d) užsienietis nevykdė ankstesnės išsiuntimo iš šalies priemonės;

e) užsienietis padirbo, suklastojo, arba kitu nei savo vardu įgijo leidimą gyventi šalyje, tapatybę patvirtinantį ar kelionės dokumentą;

<...>

II straipsnio antrą pastraipą administracinė institucija turi teisę taikyti remdamasi ir tuo pagrindu, kuris paaiškėja per pagal pirmą pastraipą suteiktą terminą.

<...>.“

12 *Ceseda* L. 512-1 straipsnyje numatyta:

„I. Užsienietis, kuris įpareigotas išvykti iš Prancūzijos teritorijos ir nustatytas L. 511-1 straipsnio II dalies pirmoje pastraipoje minimas savanoriško išvykimo laikotarpis, per [30] dienų nuo pranešimo apie tokį sprendimą gali prašyti administracinio teismo panaikinti šį sprendimą, sprendimą dėl leidimo gyventi šalyje, sprendimą nustatyti grąžinimo valstybę ir su jais galintį būti susietą sprendimą uždrausti grįžti į Prancūzijos teritoriją. Užsienietis, kuriam pagal to paties L. 511-1 straipsnio III dalį uždrausta sugrįžti į šalį, per 30 dienų nuo pranešimo apie šį draudimą gali prašyti jį panaikinti.

Užsienietis gali prašyti skirti jam valstybės garantuojamą teisinę pagalbą ne vėliau nei prašymo dėl sprendimo panaikinimo pateikimo momentu. Administracinis teismas sprendimą priima per tris mėnesius nuo prašymo pateikimo.

Tačiau jei užsieniečiui pritaikyta <...> L. 551-1 straipsnyje numatyta sulaikymo priemonė, sprendimas priimamas pagal šio straipsnio III dalyje numatytą procedūrą ir joje numatytus terminus.

II. Užsienietis, kuris įpareigotas išvykti iš šalies teritorijos nenustatant laikotarpio, per [48] valandas nuo administracine tvarka gauto pranešimo apie tokį sprendimą gali prašyti administracinio teismo panaikinti šį sprendimą, sprendimą dėl leidimo gyventi šalyje, sprendimą nustatyti grąžinimo valstybę ir su jais galintį būti susietą sprendimą uždrausti grįžti į Prancūzijos teritoriją.

Sprendimas dėl tokio skundo priimamas pagal I dalyje numatytą procedūrą ir per joje nustatytą terminą.

Tačiau jei užsieniečiui pritaikyta <...> L. 551-1 straipsnyje numatyta sulaikymo priemonė, sprendimas priimamas pagal šio straipsnio III dalyje numatytą procedūrą ir joje numatytus terminus.

III. Užsienietis, kuriam pritaikyta sulaikymo priemonė <...>, gali prašyti administracinio teismo pirmininko panaikinti šį sprendimą per [48] valandas nuo pranešimo. Kai užsienietis įpareigotas išvykti iš Prancūzijos teritorijos, tuo pačiu skundu dėl sprendimo panaikinimo gali būti prašoma panaikinti ir įpareigojimą išvykti iš Prancūzijos teritorijos, sprendimą nenustatyti savanoriško išvykimo laikotarpio, sprendimą nustatyti grąžinimo valstybę ir su jais galintį būti susietą sprendimą uždrausti grįžti į Prancūzijos teritoriją, jei apie juos pranešta kartu su pranešimu apie sprendimą pritaikyti sulaikymo arba įpareigojimo būti nustatytoje vietoje priemonę. <...>

<...>“

13 *Ceseda* L.512-3 straipsnyje nustatyta:

„L. 551-1 ir L. 561-2 straipsniai užsieniečiui, kuris įpareigotas išvykti iš Prancūzijos teritorijos, taikomi pasibaigus jam nustatytam savanoriško išvykimo laikotarpiui arba, jei toks laikotarpis nenustatytas, nuo pranešimo apie įpareigojimą išvykti iš Prancūzijos teritorijos momento.

Įpareigojimas išvykti iš Prancūzijos teritorijos priverstine tvarka negali būti vykdomas iki pasibaigs savanoriško išvykimo laikotarpis arba, jei toks laikotarpis nenustatytas, iki praeis [48] valandos nuo pranešimo apie šį įpareigojimą administracine tvarka, arba kol administracinis teismas priims sprendimą, jei į jį kreiptasi. Užsienietis apie tai informuojamas raštu pateikiamame pranešime apie įpareigojimą išvykti iš Prancūzijos teritorijos.“

14 *Ceseda* L.742-7 straipsnyje nustatyta:

„Užsienietis, kuriam galutinai atsisakyta suteikti pabėgėlio statusą ar papildomą apsaugą ir kuriam negali būti leidžiama pasilikti teritorijoje kitokiu pagrindu, privalo išvykti iš Prancūzijos teritorijos, antraip jam gali būti taikomas išsiuntimas, numatytas V tomo I antraštinėje dalyje, o prireikus – ir VI tomo II antraštinės dalies I skyriuje numatytos sankcijos.“

15 2000 m. balandžio 12 d. Įstatymo Nr. 2000-321 dėl piliečių teisių esant santykiams su administracija (*Loi relative aux droits des citoyens dans leurs relations avec les administrations*, JORF, 2000 4 13, p. 5646) 24 straipsnyje numatyta:

„Išskyrus dėl prašymo priimamus sprendimus, individualūs sprendimai, kurie turi būti pagrįsti 1979 m. liepos 11 d. Įstatymo Nr. 79-587 dėl administracinių aktų motyvavimo ir administracijos santykių su visuomene gerinimo 1 ir 2 straipsniais, priimami tik suteikus suinteresuotam asmeniui galimybę tiesiogiai pateikti rašytines ir prireikus (šio asmens prašymu) žodines pastabas. Šis asmuo gali veikti padedamas patarėjo arba būti atstovaujamas pasirinkto įgaliotinio. Administracinė institucija neprivalo tenkinti prašymų būti išklausytam, kuriais piktnaudžiaujama, pavyzdžiui, teikiant daug arba kartotinių prašymų ar tai darant sistemingai.

Pirmos pastraipos nuostatos netaikomos:

<...>

3° Sprendimams, kuriems teisės aktuose nustatyta speciali ginčo procedūra.“

16 Prašyme priimti prejudicinį sprendimą nurodyta, kad 2007 m. spalio 19 d. Nuomonėje *Conseil d'État* konstatavo, kad pagal 2000 m. balandžio 12 d. Įstatymo dėl piliečių teisių esant santykiams su administracija Nr. 2000-321 24 straipsnio 3°punktą šio įstatymo 24 straipsnis netaikomas

sprendimams, kuriais įpareigojama išvykti iš Prancūzijos teritorijos, nes į *Ceseda* įtraukęs specialiąsias procedūrines garantijas teisės aktų leidėjas siekė nustatyti išsamias administracinės ir ginčo procedūros taisykles, taikomas priimant ir vykdant šiuos sprendimus.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

17 S. Mukarubega yra 1986 m. kovo 12 d. gimusi Ruandos pilietė, kuri 2009 m. rugsėjo 10 d. atvyko į Prancūziją turėdama pasą ir vizą.

18 Ji paprašė išduoti leidimą gyventi Prancūzijoje suteikiant prieglobstį. Jos prašymo nagrinėjimo laikotarpiu jai išduotas laikinas leidimas gyventi šalyje, jis kelis kartus pratęstas.

19 2011 m. kovo 21 d. sprendimu, priimtu išklausius suinteresuotąjį asmenį, *Office français de protection des réfugiés et apatrides* (Prancūzijos pabėgėlių ir apatridų apsaugos tarnyba, toliau – OFPRA) generalinis direktorius atmetė jos prieglobsčio prašymą.

20 Dėl to sprendimo S. Mukarubega pateikė skundą *Cour nationale du droit d'asile* (Nacionalinis prieglobsčio teisės teismas, toliau – CNDA). Advokato padedama S. Mukarubega išklausyta per šiame teisme vykusį posėdį dalyvaujant vertėjui.

21 2012 m. rugpjūčio 30 d. sprendimu, apie kurį S. Mukarubega pranešta 2012 m. rugsėjo 10 d., CNDA atmetė jos skundą.

22 Remdamasis OFPRA ir CNDA sprendimais policijos prefektas 2012 m. spalio 26 d. potvarkiu atsisakė išduoti S. Mukarubega prieglobsčio gavėjams skirtą leidimą gyventi šalyje ir priėmė sprendimą įpareigoti ją išvykti iš Prancūzijos teritorijos, nustatė 30 dienų savanoriško išvykimo laikotarpį ir nurodė Ruandą kaip paskirties valstybę, į kurią S. Mukarubega gali būti išsiųsta.

23 Tačiau S. Mukarubega vis dėlto neteisėtai pasiliko Prancūzijos teritorijoje.

24 2013 m. kovo mėn. pradžioje apsimetusi kitu asmeniu ir pasinaudojusi suklastotu Belgijos pasu ji mėgino vykti į Kanadą. Dėl „sukčiavimo panaudojant administracinį dokumentą“, t. y. Baudžiamojo kodekso 441-2 ir 441-3 straipsniuose numatytą pažeidimą, ją 2013 m. kovo 4 d. sulaikė policija ir uždarė į areštinę.

25 Per kovo 4 d. sulaikymą, trukusį nuo 12 val. 15 min. iki 18 val. 45 min., buvo išklausyti S. Mukarubega paaiškinimai dėl jos asmeninės ir šeiminės padėties, kelionės, teisės gyventi Prancūzijoje ir galimo grįžimo į Ruandą.

26 2013 m. kovo 5 d. įsakymu Senos-Sen-Deni prefektas įpareigojo S. Mukarubega išvykti iš Prancūzijos nenustatant jai savanoriško išvykimo laikotarpio dėl pabėgimo rizikos. Tą pačią dieną S. Mukarubega informuota apie galimybę pateikti dėl šio įsakymo skundą, kuris turėtų suspensyvinį poveikį.

27 Kitu 2013 m. kovo 5 d. įsakymu Senos-Sen-Deni prefektas konstatavo, kad S. Mukarubega negali nedelsiant išvykti iš Prancūzijos teritorijos, nes nėra tam reikalingų susisiekimo priemonių, kad ji negali suteikti pakankamų garantijų, nes neturi galiojančių tapatybę patvirtinančių ar kelionės dokumentų ir pastovios gyvenamosios vietos, be to, ji gali mėginti išvengti jai pritaikytos išsiuntimo priemonės įgyvendinimo, taip pat nėra galimybių įpareigoti ją likti gyvenamojoje vietoje, todėl įsakė palikti ją sulaikytą ne pataisos įstaigos patalpose penkias dienas, t. y. jai išvykti iš šalies reikalingą laiką.

28 Tuomet S. Mukarubega patalpinta į užsieniečių sulaikymo centrą.

29 2013 m. kovo 6 d. pateiktais skundais S. Mukarubega paprašė panaikinti 2012 m. spalio 26 d. įsakymą ir du 2013 m. kovo 5 d. įsakymus bei išduoti laikiną leidimą gyventi šalyje, taip pat iš naujo išnagrinėti jos padėtį.

30 Grįsdama šiuos skundus S. Mukarubega nurodo, kad, pirma, 2013 m. kovo 5 d. įsakymas dėl apgyvendinimo užsieniečių sulaikymo centre neturi teisinio pagrindo, nes apie šį įsakymą jai pranešta anksčiau nei apie šio įsakymo pagrindu esantį tos pačios dienos įpareigojimą išvykti iš Prancūzijos teritorijos.

31 Antra, S. Mukarubega teigia, kad 2012 m. spalio 26 d. ir 2013 m. kovo 5 d. sprendimai priimti pažeidžiant Chartijos 41 straipsnio 2 dalies a punkte įtvirtintą gero administravimo principą, nes prieš priimant šiuos sprendimus jai nesuteikta galimybė pateikti savo pastabas. Skundo, kuriuo prašoma panaikinti šiuos sprendimus, suspensyvinis poveikis neturėtų būti vertinamas kaip atleidžiantis kompetentingas institucijas nuo pareigos paisyti gero administravimo principo.

32 2013 m. kovo 8 d. sprendimu *Tribunal administratif de Melun* panaikino 2013 m. kovo 5 d. įsakymą dėl S. Mukarubega apgyvendinimo užsieniečių sulaikymo centre kaip neturintį teisinio pagrindo.

33 Dėl 2012 m. spalio 26 d. ir 2013 m. kovo 5 d. įsakymų, kuriais nustatoma pareiga išvykti iš Prancūzijos teritorijos, *Tribunal administratif de Melun* pateikė toliau nurodytas pastabas.

34 Šis teismas mano, kad šie du įsakymai yra „sprendimai grąžinti“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2008/115 3 straipsnį. Pagal *Ceseda* L. 511-1 straipsnį, kaip ir pagal šios direktyvos 6 straipsnio 6 dalį, atmetant prašymą išduoti leidimą gyventi šalyje, atitinkamas užsienietis gali būti įpareigotas išvykti iš šalies. Šis teismas mano, kad tokiu atveju suinteresuotasis asmuo turėtų turėti galimybę pateikti administracijai visą su jo situacija susijusią informaciją vykstant procedūrai. Tačiau sprendimas atsisakyti suteikti leidimą gyventi šalyje gali būti priimtas iš anksto apie tai neįspėjus atitinkamo asmens, praėjus nemažai laiko nuo prašymo išduoti leidimą gyventi šalyje pateikimo, dėl ko užsieniečio padėtis, palyginti su buvusia prašymo pateikimo momentu, galėjo pasikeisti.

35 Nacionalinis teismas papildomai nurodo, kad jei egzistuoja pasislėpimo pavojus, pagal šios direktyvos 7 straipsnio 4 dalį valstybės narės gali nesuteikti laikotarpio savanoriškai išvykti, o pagal *Ceseda* L. 511-1 straipsnį „įpareigojimas išvykti iš Prancūzijos teritorijos priverstine tvarka negali būti vykdomas iki pasibaigs savanoriško išvykimo laikotarpis arba, jei toks laikotarpis nenustatytas, iki praeis [48] valandos nuo pranešimo apie šį įpareigojimą administracine tvarka, arba kol administracinis teismas priims sprendimą, jei į jį kreiptasi“.

36 Iš šių nuostatų darytina išvada, kad užsienietis, kurio buvimas šalyje yra neteisėtas ir kuris įpareigotas išvykti iš šalies, gali kreiptis į administracinį teismą su skundu dėl įgaliojimų viršijimo, o tokio skundo pateikimas sustabdo išsiuntimo priemonės vykdymą.

37 Šiomis aplinkybėmis *Tribunal administratif de Melun* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar teisę būti išklausytam per bet kokią procedūrą, kuri yra sudėtinė teisės į gynybą paisymo, t. y. [Chartijos 41 straipsnyje] įtvirtinto pagrindinio teisės principo, dalis, reikia aiškinti kaip reiškiančią, kad prieš priimdama sprendimą dėl neteisėtai šalyje esančio užsieniečio grąžinimo, nesvarbu, ar tai būtų atliekama iki sprendimo suteikti ar nesuteikti leidimo gyventi šalyje, ar po jo, ir visų pirma tais atvejais, kai yra jo slapstymosi rizika, administracija turi sudaryti suinteresuotajam asmeniui galimybę pateikti savo pastabas?

2. Ar skundo pareiškimo administraciniame teisme suspensyvinis poveikis leidžia nukrypti nuo pareigos iš anksto suteikti galimybę neteisėtai šalyje esančiam užsieniečiui išdėstyti savo nuomonę dėl numatomos priimti jam nepalankios išsiuntimo priemonės?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

38 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės nori sužinoti, ar teisę būti išklausytam per bet kokią procedūrą, kaip antai taikomą pagal Direktyvą 2008/115 ir visų pirma jos 6 straipsnį, reikia aiškinti kaip draudžiančią nacionalinei institucijai neišklausyti trečiosios šalies piliečio pozicijos atskirai dėl sprendimo jį grąžinti, kai pagal procedūrą, per kurią jis buvo išklausytas, konstatavus šio piliečio buvimo nacionalinėje teritorijoje neteisėtumą, ji ketina priimti sprendimą dėl šio piliečio grąžinimo, nesvarbu, ar šis būtų priimamas po sprendimo atsisakyti suteikti leidimą gyventi šalyje, ar iki jo.

39 Pirmiausia reikia priminti, kad pagal Direktyvos 2008/115 2 konstatuojamąją dalį šia direktyva siekiama suformuoti efektyvią išsiuntimo ir repatriacijos politiką, pagrįstą bendrais standartais, kad atitinkamų asmenų repatriacija vyktų žmoniškai ir gerbiant jų pagrindines teises ir orumą. Kaip matyti iš Direktyvos 2008/115 pavadinimo ir jos 1 straipsnio, šiuo tikslu šioje direktyvoje įtvirtinti „bendri standartai ir tvarka“, kuriuos kiekviena valstybė narė turi taikyti neteisėtai jos teritorijoje esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimui (žr. sprendimų *El Dridi*, C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, 31 ir 32 punktus; *Arslan*, C-534/11, EU:C:2013:343, 42 punktą ir *Pham*, C-474/13, EU:C:2014:2096, 20 punktą).

40 Direktyvos 2008/115 III skyriuje „Procesinės apsaugos priemonės“ nustatyti formos reikalavimai, keliami sprendimams grąžinti ir prireikus sprendimams uždrausti atvykti, sprendimams dėl išsiuntimo, nurodant, be kita ko, kad jie turi būti priimti raštu ir motyvuoti, ir valstybės narės įpareigojamos numatyti veiksmingas su šiais sprendimais susijusių teisių gynimo priemones (žr., kiek tai susiję su sprendimais dėl išsiuntimo, Sprendimo *G. ir R.*, C-383/13 PPU, EU:C:2013:533, 29 punktą).

41 Tačiau reikia konstatuoti, kad nors taip Direktyvos 2008/115 autoriai siekė detaliai apibrėžti atitinkamiems trečiųjų šalių piliečiams suteikiamas tiek su sprendimais grąžinti, tiek su sprendimais uždrausti atvykti, tiek su sprendimais išsiųsti siejamas garantijas, jie vis dėlto nepatikslino, ar ir kokiomis sąlygomis reikia užtikrinti, kad būtų paisoma šių piliečių teisės būti išklausytiems, ir nenurodė pasekmių, kurios turėtų kilti pažeidus šią teisę (šiuo atžvilgiu žr. Sprendimo *G. ir R.*, EU:C:2013:533, 31 punktą).

42 Pagal nusistovėjusią teismo praktiką teisės į gynybą užtikrinimo principas yra bendrasis Sąjungos teisės principas, o teisė būti išklausytam per bet kokią procedūrą yra jo sudedamoji dalis (sprendimų *Sopropé*, C-349/07, EU:C:2008:746, 33 ir 36 punktai; *M.*, C-277/11, EU:C:2012:744, 81 ir 82 punktai; *Kamino International Logistics*, C-129/13, EU:C:2014:2041, 28 punktas).

43 Teisė būti išklausytam per bet kurią procedūrą šiuo metu įtvirtinta ne tik Chartijos 47 ir 48 straipsniuose, pagal kuriuos užtikrinamas teisės į gynybą ir teisės į teisingą bylos nagrinėjimą per bet kokį teismo procesą paisymas, bet ir jos 41 straipsnyje, pagal kurį užtikrinama teisė į gerą administravimą. Šio 41 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad teisė į gerą administravimą apima, be kita ko, kiekvieno asmens teisę būti išklausytam prieš priimant bet kokią jam nepalankią individualią priemonę (sprendimų *M.*, EU:C:2012:744, 82 ir 83 punktai; *Kamino International Logistics*, EU:C:2014:2041, 29 punktas).

44 Kaip Teisingumo Teismas priminė Sprendimo *YS ir kt.* (C-141/12 ir C-372/12, EU:C:2014:2081) 67 punkte, iš Chartijos 41 straipsnio formuluotės aiškiai matyti, kad jis skirtas ne valstybėms narėms, o tik Sąjungos institucijoms, įstaigoms ir organams (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Cicala*, C-482/10, EU:C:2011:868, 28 punktą). Taigi, prašymo leisti gyventi šalyje teikėjas negali remtis Chartijos 41 straipsnio 2 dalies a punktu grįsdamas teisę būti išklausytam per bet kokią su jo prašymu susijusią procedūrą.

45 Tačiau tokia teisė yra sudėtinė pagarbos teisei į gynybą, bendrojo Sąjungos teisės principo, dalis.

46 Teisė būti išklausytam užtikrina kiekvienam asmeniui galimybę deramai ir realiai pareikšti savo nuomonę per administracinę procedūrą ir iki sprendimo, galinčio neigiamai paveikti jo interesus, priėmimo (šiuo atžvilgiu žr. Sprendimo *M.*, EU:C:2012:744, 87 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

47 Pagal nusistovėjusią teismo praktiką taisykle, jog asmeniui, kurio nenaudai priimamas sprendimas, turi būti sudaryta galimybė pateikti pastabas prieš jį priimant, siekiama užtikrinti, kad kompetentinga valdžios institucija turėtų galimybę deramai atsižvelgti į visas svarbias aplinkybes. Kad užtikrintų veiksmingą atitinkamo asmens apsaugą, šia taisykle pastarajam, be kita ko, suteikiama galimybė ištaisyti klaidą ar pateikti su asmenine situacija susijusios informacijos, palankios tam, kad sprendimas būtų arba nebūtų priimtas, ir vienokiam ar kitokiam jo turiniui (žr. Sprendimo *Sopropé*, EU:C:2008:746, 49 punktą).

48 Ši teisė taip pat reiškia, kad administracija skiria reikiamą dėmesį taip pateiktoms suinteresuotojo asmens pastaboms, rūpestingai ir nešališkai nagrinėdama visą su atitinkamu atveju susijusią informaciją ir nurodydama išsamius motyvus (žr. sprendimų *Technische Universität München*, C-269/90, EU:C:1991:438, 14 punktą ir *Sopropé*, EU:C:2008:746, 50 punktą), nes pareiga nurodyti pakankamai išsamius ir konkrečius sprendimo motyvus, kad suinteresuotasis asmuo galėtų suprasti, kodėl jo prašymas buvo atmestas, yra teisės į gynybą gerbimo principo padarinys (Sprendimo *M.*, EU:C:2012:744, 88 punktas).

49 Pagal teismo praktiką reikalaujama paisyti teisės būti išklausytam, net kai taikytinuose teisės aktuose toks formalumas nėra aiškiai numatytas (žr. sprendimų *Sopropé*, EU:C:2008:746, 38 punktą; *M.*, EU:C:2012:744, 86 punktą; *G. ir R.*, EU:C:2013:533, 32 punktą).

50 Pareiga paisyti sprendimų adresatų, kurių interesams šie sprendimai turi didelę įtaką, teisės į gynybą iš principo tenka valstybių narių administracinėms institucijoms, kai jos imasi priemonių, patenkančių į Sąjungos teisės taikymo sritį (Sprendimo *G. ir R.*, EU:C:2013:533, 35 punktas).

51 Jei, kaip ir nagrinėjamu atveju, Sąjungos teisėje nėra nustatytos nei sąlygos, kuriomis turi būti paisoma nelegaliai šalyje esančių trečiųjų šalių piliečių teisės į gynybą, nei šios teisės nepaisymo pasekmės, šios sąlygos ir pasekmės turi būti nustatomos pagal nacionalinę teisę su sąlyga, kad taip nustatytos priemonės yra tapačios toms, kurios privatiems asmenims taikomos esant panašioms nacionalinės teisės reguliuojamoms situacijoms (lygiavertiškumo principas), ir kiek dėl jų naudojimasis Sąjungos teisėje nustatytomis teisėmis netaps praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (veiksmingumo principas) (šiuo klausimu, be kita ko, žr. sprendimų *Sopropé*, EU:C:2008:746, 38 punktą; *Iaia ir kt.*, C-452/09, EU:C:2011:323, 16 punktą; *G. ir R.*, EU:C:2013:533, 35 punktą).

52 Šie lygiavertiškumo ir veiksmingumo reikalavimai išreiškia bendrąją valstybių narių pareigą užtikrinti subjektams iš Sąjungos teisės kylančių teisių gynybą, visų pirma apibrėžiant procesines taisykles (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Alassini ir kt.*, C-317/08–C-320/08, EU:C:2010:146, 49 punktą).

53 Tačiau pagal nusistovėjusią teismo praktiką pagrindinės teisės, kaip antai teisės į gynybą gerbimas, nėra absoliučios, joms gali būti taikomi apribojimai su sąlyga, kad jie iš tikrųjų atitinka bendrojo intereso tikslus, kurių siekiama nagrinėjama priemone, ir, atsižvelgiant į siekiamą tikslą, nėra neproporcingas ir netoleruotinas kišimasis, pažeidžiantis užtikrinamų teisių esmę (sprendimų *Alassini ir kt.*, C-317/08–C-320/08, EU:C:2010:146, 63 punktas; *G. ir R.*, EU:C:2013:533, 33 punktas; *Texdata Software*, C-418/11, EU:C:2013:588, 84 punktas).

54 Be to, tai, ar padarytas teisės į gynybą pažeidimas, turi būti vertinama atsižvelgiant į konkrečias kiekvieno nagrinėjamo atvejo aplinkybes (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Solvay / Komisija*, C-110/10 P, EU:C:2011:687, 63 punktą), visų pirma į nagrinėjamo akto pobūdį, jo priėmimo aplinkybes ir

atitinkamą sritį reglamentuojančias teisės normas (žr. sprendimų *Komisija ir kt. / Kadi*, C-584/10 P, C-593/10 P ir C-595/10 P, EU:C:2013:518, 102 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką; *G. ir R.*, EU:C:2013:533, 34 punktą).

55 Taigi būtent atsižvelgdamos į visą teismo praktiką, susijusią su teisės į gynybą paisymu ir Direktyvoje 2008/115 nustatyta sistema, valstybės narės turi, pirma, nustatyti sąlygas, kuriomis užtikrinamas trečiųjų šalių piliečių, kurių buvimas šalyje yra neteisėtas, teisės būti išklausytiems paisymas, ir, antra, šios teisės pažeidimo pasekmes (šiuo klausimu žr. Sprendimo *G. ir R.*, EU:C:2013:533, 37 punktą).

56 Pagrindinėje byloje nei Direktyvoje 2008/115, nei taikytinuose nacionalinės teisės aktuose nenustatyta speciali trečiųjų šalių piliečių, kurių buvimas šalyje yra neteisėtas, teisės būti išklausytiems prieš priimant sprendimą grąžinti užtikrinimo procedūra.

57 Tačiau dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamos Direktyvoje 2008/115 įtvirtintos sprendimus grąžinti reglamentuojančios sistemos reikia pažymėti, kad, konstatavus asmens buvimo šalyje neteisėtumą, kompetentingos nacionalinės institucijos, vadovaudamosi šios direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi ir nepažeisdamos jos 6 straipsnio 2–5 dalyse nustatytų išimčių, turi priimti sprendimą grąžinti (šiuo klausimu žr. sprendimų *El Dridi*, EU:C:2011:268, 35 punktą ir *Achughbabian*, C-329/11, EU:C:2011:807, 31 punktą).

58 Be to, Direktyvos 2008/115 6 straipsnio 6 dalis leidžia valstybėms narėms vienu ir tuo pačiu metu priimti sprendimą dėl teisėto buvimo pabaigos ir sprendimą grąžinti. Beje, šios direktyvos 3 straipsnio 4 dalyje pateiktoje „sprendimo grąžinti“ apibrėžtyje buvimo šalyje neteisėtumo pripažinimas susietas su pareiga grįžti.

59 Todėl, nepažeidžiant šios direktyvos 6 straipsnio 2–5 dalyse numatytų išimčių, sprendimo grąžinti priėmimas neišvengiamai išplaukia iš sprendimo, kuriuo konstatuojamas atitinkamo asmens neteisėtas buvimas šalyje.

60 Taigi, kadangi sprendimas grąžinti, vadovaujanti Direktyva 2008/115, glaudžiai susijęs su buvimo šalyje neteisėtumo konstatavimu, teisė būti išklausytam neturėtų būti aiškinama taip, kad kai kompetentinga nacionalinė institucija ketina tuo pačiu metu priimti sprendimą, kuriuo konstatuojamas buvimo šalyje neteisėtumas, ir sprendimą grąžinti, ji būtinai turėtų išklausyti suinteresuotąjį asmenį leisdama pateikti savo nuomonę būtent dėl pastarojo sprendimo, nes šis asmuo turėjo galimybę deramai ir realiai pateikti savo nuomonę dėl jo buvimo šalyje neteisėtumo ir motyvus, kurie, vadovaujantis nacionaline teise, gali pateisinti tai, kad atitinkama institucija nepriimtų sprendimo grąžinti.

61 Tačiau dėl taikytinos administracinės procedūros iš Direktyvos 2008/115 6 konstatuojamosios dalies matyti, kad nutraukdamos neteisėtą trečiųjų šalių piliečių buvimą šalyje valstybės narės turi laikytis teisingos ir skaidrios procedūros (Sprendimo *Mahdi*, C-146/14 PPU, EU:C:2014:1320, 40 punktas).

62 Iš pareigos priimti šios direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje nurodytą sprendimą dėl trečiųjų šalių piliečių, kurių buvimas šalyje neteisėtas, grąžinimo pagal teisingą ir skaidrią procedūrą išplaukia, kad pasinaudodamos turima procedūrine autonomija valstybės narės, viena vertus, nacionalinėje teisėje turi aiškiai įtvirtinti pareigą išvykti iš šalies, jei buvimas šalyje yra neteisėtas, ir, kita vertus, pasirūpinti, kad suinteresuotasis asmuo būtų tinkamai išklausytas per procedūrą, pradėtą dėl jo prašymo leisti gyventi šalyje arba prireikus – jo buvimo šalyje neteisėtumo.

63 Pirma, dėl reikalavimo nacionalinėje teisėje numatyti pareigą išvykti iš šalies, jei buvimas šalyje yra neteisėtas, reikia pažymėti, jog *Ceseda* L. 511-1 straipsnio I dalies 3 punkte aiškiai numatyta, kad Prancūzijos kompetentinga institucija gali įpareigoti užsienietį, kuris nėra Sąjungos valstybės narės,

kitos valstybės Europos ekonominės erdvės susitarimo šalies ar Šveicarijos Konfederacijos pilietis ar tokio piliečio šeimos narys, išvykti iš Prancūzijos teritorijos, jeigu jam atsisakyta išduoti leidimą gyventi šalyje, atsisakyta pratęsti išduoto leidimo galiojimą arba jis panaikintas.

64 Be to, iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, kad *Ceseda* L. 742-7 straipsnyje numatyta, kad užsienietis, kuriam galutinai atsisakyta suteikti pabėgėlio statusą ar papildomą apsaugą ir kuriam negali būti leidžiama pasilikti teritorijoje kitokiu pagrindu, privalo išvykti iš Prancūzijos teritorijos, antraip jam gali būti taikoma išsiuntimo priemonė.

65 Taigi, pareiga išvykti iš šalies, jei buvimas joje yra neteisėtas, yra aiškiai numatyta nacionalinėje teisėje.

66 Antra, dėl teisės būti išklausytam prašymo leisti gyventi šalyje ir prireikus buvimo šalyje neteisėtumo klausimais paisymo priimant pagrindinėje byloje nagrinėjamus sprendimus grąžinti reikia konstatuoti, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamu pirmu sprendimu grąžinti, priimtu 2012 m. spalio 26 d., t. y. praėjus mažiau nei dviem mėnesiams po to, kai S. Mukarubega buvo pranešta apie CNDA sprendimą patvirtinti OFPRA sprendimą atsisakyti suteikti jai pabėgėlės statusą, Prancūzijos institucijos atsisakė suteikti S. Mukarubega teisę gyventi šalyje kaip pabėgėlei ir tuo pat metu ją įpareigojo išvykti iš Prancūzijos teritorijos.

67 Nagrinėjamu atveju reikia konstatuoti, kad pirmasis sprendimas grąžinti priimtas baigus S. Mukarubega teisės gyventi šalyje suteikiant prieglobstį nagrinėjimo procedūrą, per kurią ji turėjo galimybę išsamiai išdėstyti visus savo prašymo suteikti prieglobstį motyvus ir po kurios išnaudojo visas nacionalinėje teisėje numatytas su šio prašymo atmetimo apskundimo priemones.

68 Be to, S. Mukarubega neginčija, kad dėl savo prašymo suteikti prieglobstį ją deramai ir realiai bei tokiomis sąlygomis, kuriomis ji galėjo išdėstyti visus savo prašymo motyvus, išklausė, pirma, OFPRA ir, antra, CNDA. S. Mukarubega kritikuoja kompetentingas nacionalines institucijas visų pirma dėl to, kad šios jos neišklausė dėl asmeninės padėties pokyčių nuo prašymo suteikti prieglobstį pateikimo iki pirmojo sprendimo grąžinti priėmimo dienos, taigi dėl 33 mėnesių laikotarpio.

69 Tačiau reikia pažymėti, kad šis argumentas nereikšmingas, nes CNDA antrą kartą išklausė S. Mukarubega dėl jos prašymo suteikti prieglobstį 2012 m. liepos 17 d., t. y. likus šešioms savaitėms iki CNDA sprendimo atsisakyti suteikti jai prieglobstį ir šiek tiek daugiau nei trims mėnesiams iki pirmojo sprendimo grąžinti.

70 Taigi, S. Mukarubega turėjo galimybę deramai ir realiai pateikti pastabas dėl buvimo šalyje neteisėtumo. Taigi, pareiga ją išklausyti atskirai dėl sprendimo grąžinti prieš priimant šį sprendimą beprasmiškai pailgintų administracinę procedūrą ir nepadidintų suinteresuotojo asmens teisinės apsaugos.

71 Šiuo atžvilgiu, kaip savo išvados 72 punkte pabrėžė generalinis advokatas, reikia pažymėti, kad teisė būti išklausytam prieš priimant sprendimą grąžinti negali būti naudojama kaip priemonė, pagal kurią administracinė procedūra būtų nuolat atnaujinama, kad būtų išlaikyta pusiausvyra tarp pagrindinės suinteresuotojo asmens teisės būti išklausytam prieš priimant jam nepalankų sprendimą ir valstybių narių pareigos kovoti su neteisėta imigracija.

72 Darytina išvada, kad tokiomis aplinkybėmis pirmasis sprendimas grąžinti S. Mukarubega, priimtas užbaigus procedūrą, lėmusią atsisakymą jai suteikti pabėgėlės statusą, taigi ir jos buvimo šalyje neteisėtumo pripažinimą, atsižvelgiant į Direktyvos 2008/115 6 straipsnio 1 dalį, yra tik logiškas ir neišvengiamas šios procedūros padarinys, taigi jis priimtas paisant teisės būti išklausytam.

73 Dėl antro sprendimo grąžinti S. Mukarubega, priimto 2013 m. kovo 5 d., iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, kad iki šio sprendimo priėmimo S. Mukarubega buvo sulaikyta remiantis Baudžiamojo proceso kodekso 62-2 straipsniu už naudojimąsi suklastotu administraciniu dokumentu.

74 S. Mukarubega apklausa vyko 2013 m. kovo 4 d. nuo 15 val. 30 min. iki 16 val. 20 min. Iš šios apklausos protokolo matyti, kad S. Mukarubega buvo išklausyta, be kita ko, dėl jos teisės gyventi Prancūzijoje. Jos buvo prašoma atsakyti, ar sutiktų grįžti į savo kilmės valstybę ir ar pageidautų likti Prancūzijoje.

75 Kaip savo išvados 90 punkte nurodė generalinis advokatas, nors apklausa daugiausia vyko klausimų ir atsakymų forma, S. Mukarubega per ją buvo pasiūlyta pateikti visas kitas, jos nuomone, reikšmingas pastabas.

76 Iš apklausos protokolo aiškiai matyti, kad S. Mukarubega žinojo, jog neturi jokios teisės teisėtai būti Prancūzijoje, nepaisant įvairių veiksmų, kurių ėmėsi šiuo klausimu, taip pat ji žinojo iš neteisėto buvimo kylančius padarinius. S. Mukarubega nurodė: kadangi šalyje buvo neteisėtai ir negalėjo nei dirbti, nei pasilikti Prancūzijoje, ji įsigijo suklastotą Belgijos pasą, kad nuvyktų į Kanadą.

77 Savo rašytinėse pastabose Prancūzijos vyriausybė nurodo, kad, sulaikius S. Mukarubega, „policijos tarnybos ją klausinėjo apie jos situaciją, visų pirma apie jos teisę būti šalyje“, „pasinaudodama Belgijoje neteisėtais būdais įgytu pasu ji nurodė bandžiusi išvykti iš Prancūzijos teritorijos, kad nuvyktų į Kanadą“, „nenurodė jokios su buvimo Prancūzijos teritorijoje priežastimis susijusios informacijos, kuri galėtų pateisinti jos teisę gyventi Prancūzijoje“ ir „be kita ko, nepareiškė ketinanti pateikti naują tarptautinės apsaugos prašymą“.

78 Prancūzijos vyriausybė papildomai nurodė, kad, kol buvo sulaikyta iki antrojo sprendimo grąžinti priėmimo, S. Mukarubega nebandė remtis tuo, kad dėl situacijos išskirtinumo jos buvimas Prancūzijoje galėtų tapti teisėtu.

79 Darytina išvada, kad S. Mukarubega buvo suteikta galimybė būti išklausytai atsižvelgiant „ne vien į neteisėto buvimo faktą“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2008/115 6 konstatuojamąją dalį.

80 Atsižvelgiant į S. Mukarubega apklausos tvarką, tačiau su sąlyga, kad paisyta Prancūzijos teisės aktuose ir teismų praktikoje įtvirtintų garantijų, vien aplinkybės, kad ši apklausa truko 50 minučių, negali pakakti išvadai, kad ji buvo nepakankama.

81 Kadangi antras sprendimas grąžinti priimtas praėjus nedaug laiko nuo S. Mukarubega apklausos dėl jos buvimo šalyje neteisėtumo ir jai suteikta galimybė deramai ir realiai pateikti šiuo klausimu pastabas, iš 70 punkte nurodytų argumentų darytina išvada, kad priimdamos antrą sprendimą grąžinti nacionalinės valdžios institucijos paisė teisės būti išklausytam.

82 Taigi, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, kad tokiomis aplinkybėmis, kokios nagrinėjamos pagrindinėje byloje, teisę būti išklausytam per bet kokią procedūrą, kaip antai taikomą pagal Direktyvą 2008/115 ir visų pirma jos 6 straipsnį, reikia aiškinti kaip nedraudžiančią nacionalinei institucijai neišklausyti trečiosios šalies piliečio pozicijos atskirai dėl sprendimo grąžinti, kai pagal procedūrą, per kurią buvo visiškai užtikrinta jo teisė būti išklausytam, konstatavus šio piliečio buvimo nacionalinėje teritorijoje neteisėtumą, ji ketina priimti sprendimą dėl šio piliečio grąžinimo, nesvarbu, ar šis priimamas po sprendimo atsisakyti suteikti leidimą gyventi šalyje, ar iki jo.

Dėl antrojo klausimo

83 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar trečiosios šalies piliečio, kurio buvimas šalyje yra neteisėtas, teisė pagal nacionalinę teisę pradėti suspensyvinį poveikį turinčią ginčo procedūrą nacionaliniame teisme leidžia nacionalinėms administracijos institucijoms jo neišklausyti prieš priimant jam nepalankų aktą, šiuo atveju – sprendimą grąžinti.

84 Šis klausimas buvo pateiktas darant prielaidą, kad aplinkybės, kaip antai nagrinėjamos, pripažintinos teisės būti išklausytam pažeidimu. Atsižvelgiant į atsakymą į pirmąjį prejudicinį klausimą, nėra būtina atsakyti į antrąjį klausimą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

85 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (penktoji kolegija) nusprendžia:

Tokiomis aplinkybėmis, kokios nagrinėjamos pagrindinėje byloje, teisę būti išklausytam per bet kokią procedūrą, kaip antai taikomą pagal 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse, visų pirma jos 6 straipsnį, reikia aiškinti kaip nedraudžiančią nacionalinei institucijai neišklausyti trečiosios šalies piliečio pozicijos atskirai dėl sprendimo grąžinti, kai pagal procedūrą, per kurią buvo visiškai užtikrinta jo teisė būti išklausytam, konstatavus šio piliečio buvimo nacionalinėje teritorijoje neteisėtumą, ji ketina priimti sprendimą dėl šio piliečio grąžinimo, nesvarbu, ar šis sprendimas priimamas po sprendimo atsisakyti suteikti leidimą gyventi šalyje, ar iki jo.

Parašai.